
Інтегрований підхід до навчання молодших школярів

*Шульга Віталія, учитель початкових класів
Гонтарівського ліцею Старосалтівської селищної
ради Чугуївського району Харківської області*

Автор розглядає перспективи організації інтегрованих уроків або використання елементів інтеграції в навчальному процесі як один із кращих способів трансформації знань, одержаних учнями на уроках суміжних предметів.

Ключові слова: вікові особливості молодших школярів, інтегративний та діяльнісний підхід до навчання, інтегровані уроки, інтегровані дні.

Сучасна початкова освіта характеризується системними змінами у структурі та змісті. Переосмислення пріоритетів навчання, ролі учня як суб'єкта навчального процесу, а також суспільні зміни зумовлюють нетрадиційні підходи до вирішення багатьох освітніх проблем. Однією з провідних тенденцій розвитку сучасної освіти є інтеграція її змісту. Інтегрований підхід до навчання в початковій школі дає можливість в основному реалізувати поставлені цілі. Це пов'язано з віковими особливостями молодших школярів: дитина молодшого шкільного віку у зв'язку з особливостями сенсорного розвитку, синкретичного сприйняття навколишнього світу, наочно-практичного характеру мислення, взаємної обумовленості всіх сфер життєдіяльності природним чином підготовлена до засвоєння інтегрованих знань, єдності способів пізнавальної діяльності.

В інтегрованому навчанні мене приваблюють можливості створення принципово нової навчальної інформації з відповідним структуруванням навчального матеріалу, навчально-методичним забезпеченням, новими технологіями.

Ідея інтегрованого підходу до навчання, енциклопедичності та взаємозв'язку знань була започаткована в роботах основоположників педагогіки Й. Гербарта, А. Дістервега, Я. Коменського, Дж. Локка, Г. Песталоцці, Ж.-Ж. Руссо. Ще К. Д. Ушинський шляхом інтеграції письма та читання розробив і впровадив синтетичний метод навчання грамоти. В. О. Сухомлинський показав приклад інтеграції різних видів діяльності, організовуючи «уроки мислення в природі», які він проводив у Павлиській школі для шестирічних учнів. Отже, необхідність інтегрування змісту освіти зумовлена інтеграційними процесами в науці, які нині, на думку науковців, стали переважаючими.

Слово «інтеграція» у перекладі з латинської означає відновлення, поповнення. У довідковій літературі цей термін тлумачиться як об'єднання в єдине ціле раніше ізольованих частин, елементів, компонентів, що супроводжуються ускладненням і зміцненням зв'язків і відношень між ними. Важливими чинниками особистісно розвивальної технології освіти має бути інтегративний та діяльнісний підхід до навчання. Під інтегруванням (інтеграцією) слід розуміти об'єднання навколо однієї теми навчального матеріалу кількох предметів, а під діялісним підходом – створення таких умов, за яких учень має виступати не лише об'єктом, а й суб'єктом навчального процесу, тобто коли засвоєння знань та формування практичних умінь і навичок є результатом його власної діяльності. Організація інтегрованих уроків або використання елементів інтеграції в навчальному процесі – це один із кращих способів трансформації знань, одержаних учнями на уроках суміжних предметів.

Отже, реформування сучасної освіти знаходиться на шляху подолання ізольованого викладання навчальних предметів і створення принципово нових навчальних програм, де освітній процес доцільно орієнтувати на розвивально-продуктивний інтегративний підхід.

Логічно, що інтеграцію навчання сьогодні намагаються здійснити, передусім, на його першому етапі – у початковій школі, адже сутність інтеграції багатокомпонентного змісту початкової освіти полягає в тому, що вона дає змогу дитині сприймати предмети та явища цілісно, різнобічно, системно та емоційно. Інтегрування в початковій ланці освіти допомагає уникнути перенавантаження дітей, скоротити кількість навчальних годин протягом тижня, вивільнити їх для предметів розвивально-виховного циклу. Та й саме інтегрування, на відміну від традиційного розрізненого вивчення окремих предметів, є важливим засобом і розвитку, і виховання молодших школярів

Специфіка інтегрованого навчання створює сприятливі умови для творчості вчителя. Вона забезпечує певну свободу вибору теми, змісту, засобів, що використовуються в навчанні молодших школярів.

У дітей досить рано з'являється свій «образ світу». Попри всю свою недосконалість, він має істотну характеристику – цілісність сприймання навколишнього середовища. Зі вступом дитини до школи часто ця цілісність сприймання руйнується через кордони між окремими предметами. Саме тому впровадження інтеграції має на меті формування загальнонавчальних умінь і навичок учнів, поглиблення їхніх знань, розвиток уваги, пам'яті, розширення пізнавальних інтересів, оволодіння навчальними прийомами, забезпечення цілком нового психологічного клімату для учня і вчителя в процесі навчання. У системі класно-урочного навчання оптимальними шляхами вирішення даної проблеми є інтегровані уроки, інтегровані дні та інтегративні курси. *Інтегровані уроки – це уроки, які об'єднують блоки знань із різних навчальних предметів, що за навчальним планом викладаються як окремі, навколо однієї теми з метою інформаційного та емоційного збагачення сприймання, мислення, почуттів учня.* Такі уроки сприяють поглибленню та розширенню знань учнів, діапазону їх практичного застосування. Інтегративна цілісність уроку потребує наявності однакового рівня спільності взаємодіючих елементів, спільної мети для всіх процесів взаємодії, спрямованої на досягнення кінцевого результату. На практиці переконалася, що найчастіше інтегруються уроки рідної мови та читання. Завдяки проведенню саме таких інтегрованих уроків діти мають змогу продемонструвати свою мовленнєву компетенцію, а також тренувати такі вміння та навички:

- орієнтування в умовах спілкування;
- усвідомлення теми обговорення;
- пошук інформаційного матеріалу;
- відбір необхідної інформації для розкриття задуму, її групування;
- установлення смислових зв'язків між різними навчальними предметами тощо.

Серед форм інтеграції навчання використовую не лише інтегровані уроки, екскурсії, позакласні заходи, а й проводжу *інтегровані дні* – дні, коли зміст навчальних предметів найповніше інтегрується за змістом і дидактичною метою. *Прикладом такої інтеграції є підпорядкування навчальних предметів певного дня одній із тем.*

Сутність інтегрованих курсів полягає в тому, що вони дають змогу учням отримати спочатку загальне, цілісне уявлення про певну галузь знань, а потім конкретизувати, поглиблювати. Йдеться про конструювання інтегрованих навчальних курсів, на основі яких має розгортатися відповідний навчальний процес. Створення нових інтегрованих курсів, програм, факультативів, що увійшли до варіативної частини Базового навчального плану, та забезпечення наступності у їх викладанні, сприяло інтенсифікації навчального процесу в початковій школі. Вивчаючи можливості інтегрованого навчання, переконалася, що за інтегрованим навчанням – майбутнє. ***Результативність нашої роботи простежується в тому, що учні:***

- вчаться спостерігати, аналізувати, використовувати одержану інформацію з різних предметів;
- краще усвідомлюють матеріал навчальних дисциплін, об'єднаних однією тематикою;
- привчаються до самоконтролю і взаємоконтролю;
- з великим бажанням виконують творчі роботи;
- вчаться самостійно організовувати свою роботу;
- із задоволенням беруть участь у позакласних і позашкільних заходах (предметні тижні, учнівські шкільні та районні олімпіади; Міжнародний конкурс знавців рідної мови імені Петра Яцика тощо) та посідають призові місця.

Проблема інтеграції навчання та виховання в початковій школі важлива й сучасна як для теорії, так і для практики. Актуальність її продиктована новими соціальними запитами, які пред'являються до школи, і обумовлена змінами у сфері науки та виробництва. Вивчивши літературу з цієї теми й керуючись тим, що сучасна система освіти спрямована на формування високоосвіченої, інтелектуально розвиненої особистості з цілісним уявленням картини світу, із розумінням глибини зв'язків явищ і процесів, які мають цю картину, я вирішила, що у своїй педагогічній практиці повинна застосовувати й творчо удосконалювати ефективні технології навчання, за допомогою яких зможу домогтися більш високих результатів навчання та виховання.

Для відстеження позитивної динаміки розвитку дитини проводжу вхідні психологічну та педагогічну діагностику і, виходячи з результатів, будує свою роботу. Потім проводжу порівняльну діагностику, яка свідчить про якість моєї роботи на певному етапі. Так, за останні роки я відзначила позитивну динаміку результативності та якості навчання. Вважаю, що позитивній динаміці зростання інтелектуального розвитку дитини сприяли використані мною нетрадиційні педагогічні технології, зокрема інтегроване навчання. Інтегрую такі предмети: українську мову й літературне читання, математику та технологію, «Я досліджую світ», українську мову й образотворче мистецтво, математику і «Я досліджую світ» та ін. Інтеграція сприяє більш високому рівню засвоєння матеріалу, його повторенню, підвищує мотивацію навчання, активізує пізнавальну та пошукову діяльність, сприяє сприйняттю цілісної картини світу. Також вважаю, що процес навчання став більш цікавим і творчим як для мене, так і для учнів. Діти відчують захоплення, вивчаючи новий матеріал, сприймаючи нові ідеї. На уроках вони усвідомлюють, що знання в одній галузі допомагають їм бути успішними і в іншій. Почуття задоволення своїми знаннями мотивує дитину до подальшого навчання та прагнення домогтися кращих результатів. Наявність спільних тем і об'єктів для вивчення, різний аспект і метод їх висвітлення на уроках у початкових класах дозволяють ставити питання про доцільність інтегрованого підходу до роботи над матеріалом. *На інтегрованих уроках учні отримують наукові знання в доступнішій, цікавій для них формі.* Також варто зазначити, що однією з основних форм організації процесу інтеграції предметів у початковій школі є інтегрований урок, особливістю якого виступає те, що його можуть вести два або три педагоги, а іноді й більше. Із психолого-педагогічної точки зору інтегрований урок сприяє активізації пізнавальної діяльності школярів, стимулює їх пізнавальну активність, є умовою успішного засвоєння навчального матеріалу.

При вивченні будь-якого предмета треба дбати не про кількість вивчених фактів і не про кількість вироблених навичок, а про формування узагальнених видів пізнавальної діяльності – логічних і специфічних. Оволодіння узагальненими прийомами пізнавальної діяльності не тільки підвищує рівень пізнавальних можливостей учнів, якість засвоєння знань, а й скорочує час, необхідний для навчання. Отже, необхідно зазначити, що

інтеграція можлива тільки при низці умов: спорідненість наук, відповідних інтегрованим навчальним предметам; збігу або близькості об'єкта вивчення; наявності загальних методів і теоретичних концепцій побудови.

Починаючи з першого класу, на уроках «Я досліджую світ» застосовую в практиці різні творчі проєкти.

1 клас. *Город на підвіконні* (грудень).

Діти, об'єднані в групи, досліджували ріст і розвиток рослин. Перша група посадила тюльпани в горщиках із землею, друга – зерна гірчиці в бульбах картоплі, третя – цибулю в стаканчиках із водою. Я запропонувала групам підготувати цікавинки про свої рослини та розповісти про них у класі; зобразити, тобто намалювати, який результат роботи вони очікують. Протягом усього проєкту діти доглядали за рослинами, робили контрольні вимірювання та записували результати в щоденник спостережень. У результаті вони закріпили знання з теми вимірювання величин, уміння аналізувати й робити висновки, творчо ставитися до очікуваного результату, відповідальність; активізувати пізнавальну та пошукову діяльність; розвиток зв'язного мовлення.

Роботою діти були задоволені та вражені, бо в березні групи отримали результати: квітучі тюльпани та жовтенькі квіти гірчиці з красивими пагонами бульб картоплі. Обговоривши користь вітамінів і здорового харчування, зелену цибульку з'їли під час обіду в шкільній їдальні.

Проект «Город на підвіконні»

У першому класі подібних проєктів було багато: і довготривалі, і короткі. Діти із зацікавленістю працюють більше практично, повторюють дослідження вдома разом із батьками, і батьки теж із цікавістю та ентузіазмом долучаються до роботи дітей, допомагають мені в реалізації наших цікавих урків.

2 клас. Проєкти: «Властивості води», «Веселий бутерброд», «Ріст та розвиток рослин за різних умов», «Візуалізація мрії».

Проект «Ріст і розвиток рослин за різних умов»

У 4 класі діти вже дорослі, ми зайнялися серйозними справами – вони стали маленькими волонтерами. Навчання поцікавляло: діти, отримуючи знання, застосовували їх на практиці, а найбільше їм подобалося те, що вони роблять свій внесок у перемогу.

Цікаві волонтерські проекти: «Збір кришечок на протезування поранених захисників», «Веселий ярмарок» (збір коштів на допомогу військовим), «Збираємо посылку для військових», «Листування із захисниками».

Підсумовуючи, можна зазначити, що на кінець 4 класу діти мали високі показники у навчанні. Учні стали призерами не тільки шкільних олімпіад, а й районних, а деякі – навіть міжнародних. У них великий дух патріотизму, вони відповідальні й активні. Сподіваюсь, що з гордістю будуть згадувати свої шкільні роки в початковій школі. Діти – наше майбутнє, тому завданням учителя є не тільки дати знання дитині, а насамперед навчити використовувати ці знання на практиці, уміти вчитися нового. На мою думку, я виховала гідних юних патріотів своєї держави.

Список використаних джерел

1. Н. М. Бібік, Н. З. Софій, О. В. Онопрієнко, Ю. М. Найда, М. С. Пристінська, І.О. Большакова. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja. Київ, Україна: ТОВ «Видавничий дім «Плєяди», 2017.
2. І. Д. Бєх. Інтеграція як освітня перспектива. *Початкова школа*. 2002. № 5. С. 5 – 6.
3. М. Г. Іванчук. Інтегроване навчання: сутність та виховний потенціал. *Виховання особистості молодшого школяра в умовах інтегрованого підходу до навчання*. Чернівці: Рута, 2004. 360 с.
4. О. М. Петрук. Проблема інтегрованого підходу до процесу навчання в науковій літературі. *Педагогічний дискурс*. 2010. № 8. С. 176 – 180.
5. Т. Воронцова, В. Пономаренко, О. Хомич, І. Гарбузюк, Н. Андрук. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1 – 2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу: навч.-метод. посібник. Київ: Видавництво «Алатон», 2019.
6. Інтегрований курс «Я досліджую світ». Навчання на основі запитів. URL: <https://edera.gitbook.io/glossary/metodiki-vikladannya-u-1-klasi/worldio>. 2018.
7. Тараненко С. П. Інтеграція навчальних предметів як засіб формування в учнів початкової школи цілісності сприйняття навколишнього світу. URL: <http://library.ippro.com.ua>. 2017.
8. Як висвітлювати освітню реформу. URL: <https://video.detector.media/special-projects/yak-vysvitlyuvaty-osvitnyu-reformu-i46>. 2018.
9. Якими можуть бути українські вчителі майбутнього: досвід переможців «GlobalteacherPrize». URL: <http://lviv1256.com/news/yakymy-mozhut-buty-ukrajinski-vchyteli-majbutnoho-dosvid-peremozhtsiv-global-teacher-prize>. 2018.